

9.12.2024

Minä ja demokratia: yhteenveto nuorten Erätauko-keskusteluista

Erätauko-keskustelut osana demokratiaohjelman valmistelua

Motiva Oy toteutti syksyn 2024 aikana oikeusministeriön toimeksiannosta ja yhteistyössä eri tahojen kanssa sarjan Erätauko-keskusteluja, joiden tarkoituksena oli kerätä lasten ja nuorten näkemyksiä keinoista, joilla he voivat osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Näkemyksiä kerättiin kansallisen demokratiaohjelman¹ toimeenpanon suunnittelun tueksi. Lisäksi tarkoituksena oli kerätä kokemuksia ja oppeja dialogisen menetelmän hyödyntämisestä valtioneuvostotason ohjelmavalmistelussa. Toimeksiannon tavoitteena oli kokeilla ja kehittää lasten ja nuorten valtakunnallisia osallistumisen ja vaikuttamisen keinoja sekä vahvistaa lasten ja nuorten osallistumisen vaikuttavuutta valtionhallinnon valmisteluprosesseissa. Toimeksianto liittyi kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman² toteutukseen.

Erätauko-keskusteluja järjestettiin kaikkiaan 12 kappaletta 29.10.–21.11.2024 välisenä aikana ja niihin osallistui yhteensä 153 lasta ja nuorta. Osallistujien ikä vaihteli 7–29 vuoden välillä, mutta suurin osa heistä oli noin 11–16-vuotiaita. Pääosa keskusteluista käytiin suomeksi; kaksi keskustelua käytiin ruotsin kielellä. Keskustelujen toteutuksesta vastasivat viisi eri partion paikallisyhdistystä eli lippukuntaa, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbundet, Kehittämiskeskus Opinkirjo yhteistyössä koulujen kanssa, Suomen Harrastajateatteriliitto ja Tuusulan kunta. Motiva tuotti järjestäjille tausta- ja tukimateriaaleja keskustelujen järjestämisen tueksi.

Keskustelujen yhteisenä teemana oli ”Minä ja demokratia”, mutta keskustelujen järjestäjiä pyydettiin lisäksi valitsemaan yksi seuraavista teemoista osallistuvien lasten/nuorten iän mukaan:

- osallistuminen ja vaikuttaminen koulussa, esim. oppilaskunnan hallituksessa (alakouluikäiset)
- nuorisovaltuusto (yläkouluikäiset)
- äänestäminen vaaleissa (16-vuotiaista ylöspäin)

¹ Kansallinen demokratiaohjelma [oikeusministeriön verkkosivuilla](#).

² Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma [valtioneuvoston verkkosivuilla](#).

Postiosoite

Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite

Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin

Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi

Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet

E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Keskustelun aiheet

Keskusteluissa pohdittiin muun muassa, mitä sana "demokratia" tuo mieleen. Nuoret yhdistivät demokratian käsitteet päätöksentekoon, valtionhallintoon, yhteisöllisyyteen, äänestämiseen ja vaikuttamiseen. Osa koki demokratian käsitteen etäiseksi omasta arjestaan.

Oppilaskunnat ja nuorisovaltuustot olivat keskeisiä keskustelunaiheita. Nuoret vertailivat oppilaskuntien toimintaa ja kokivat, että vaikuttamismahdollisuudet ovat tärkeitä, mutta nuorempien oppilaiden osallistuminen jää usein vähäiseksi. He toivoivat enemmän kokouksia ja mahdollisuuksia vaikuttaa. Oppilaskuntatoiminta koettiin tutummaksi kuin nuorisovaltuustojen toiminta. Osa oli huomannut, että nuorten kiinnostus sekä oppilaskuntia että nuorisovaltuustoja kohtaan on vähentynyt.

Osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet koulussa ja kunnassa olivat myös esillä. Nuoret mainitsivat kerhot, Prokoulu-tiimin, viestit kunnanvaltuustolle ja erilaiset kyselyt vaikuttamisen keinoina. Kunnallisella tasolla nuoret toivoivat enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa esimerkiksi koulun ympäristöön ja sisäilmaan.

Koulurakennusten ylläpito ja resurssit olivat huolenaiheina. Nuoret ymmärsivät kustannukset, mutta näkivät huollon ja ylläpidon hyödyttävän kaikkia pitkällä aikavälillä. He toivoivat konkreettisempia vaikutusmahdollisuuksia ja varjoäänestyksiä.

Kiusaaminen, turvallisuus ja kouluruoka herättivät myös keskustelua. Nuoret pohtivat, miten oppilaskunta voisi vaikuttaa näihin asioihin ja toivoivat määrärahoja, joiden käytöstä voitaisiin päättää yhdessä.

Äänestämisen ja demokratia olivat keskeisiä teemoja. Nuoret pohtivat, miten heidän äänensä voisi kuulua paremmin yhteiskunnassa ja miten heitä voisi motivoida osallistumaan.

Keskusteluissa nousi esiin myös **rasismi, psyykinen hyvinvointi ja kaupungin viihtyisyys**. Nuoret toivoivat parannuksia ja konkreettisia toimia näiden asioiden edistämiseksi.

Keskeiset oivallukset

Keskusteluihin osallistuneet oivalsivat, että oman harrasteryhmän, esimerkiksi Partion kautta voi vaikuttaa tiettyihin asioihin. Nuorisovaltuuston toiminta ei ollut kaikille selkeää, mikä korostaa tarvetta paremmalle viestinnälle nuorisovaltuuston roolista. Oppilaskunnan rooli ja merkitys nousivat keskustelussa esiin useaan otteeseen, ja nuoret ymmärsivät, että moniin asioihin voi vaikuttaa koulun sisällä. He oivalsivat myös, että oppilaskunnan luottamusoppilailla on tärkeä rooli.

Nuoret nostivat omissa oivalluksissaan esiin muun muassa sen, että pitäisi keskittyä siihen mikä on viallista sen sijaan, mikä jo toimii. Heidän mukaansa lapsia tulisi kuulla myös asioissa, jotka eivät kosketa heitä suoraan. Keskustelun myötä nuoret kokivat saaneensa enemmän tietoa koulun sisäisestä vaikuttamismahdollisuuksista ja ymmärtävänsä demokratian merkityksen laajemmassa mittakaavassa. He kokivat kuitenkin, että vaikuttamismahdollisuuksien etsiminen oma-aloitteisesti on vaikeaa, ja tieto on usein ympäröivää.

Rasismi ja epäkunnioittava puhetapa ovat nuorten mukaan normalisoituneet, ja niihin puuttuminen on tärkeää. He ehdottivat kampanjoita ja turvallisia välitunteja ratkaisuksi.

Keskustelun myötä nuoret ymmärsivät, että äänestäminen on tärkeä kansalaisoikeus ja että heidän äänellään on merkitystä. He toivoivat lisää selkeää ja innovatiivista tiedotusta äänestämisestä. Nuoret tulevat mukaan viestinnän suunnitteluun.

Nuoret pohtivat, että he eivät ole tyytyväisiä hallituksen päätöksiin ja keskusteluilmapiiriin. He ymmärsivät, että muutoksen aikaansaamiseksi heidän täytyy äänestää sitten kun saavat äänioikeuden. Nykyinen keskustelukulttuuri koettiin turvattomaksi. Nuoret toivoivat, että heidän äänensä kuuluisi yhteiskunnallisissa asioissa. Nuoret myös kuvailivat vaikeuksia saada apua psyykkiseen pahoinvointiin.

Ne, jotka eivät ole mukana koulun demokraattisissa elimissä, kokevat jäävänsä ulkopuolelle eivätkä tunne vaikuttamismahdollisuuksiaan. Nuoret ehdottivat poliitikkojen vierailuja kouluissa ja harrastuksissa sekä poliittisesti neutraaleja somekampanjoita äänestämisen merkityksen korostamiseksi.

Nuorten viestit päättäjille

Nuorten tärkeimmät toiveet päättäjille voidaan tiivistää seuraaviin keskeisiin viesteihin:

- **Paremmat vaikuttamismahdollisuudet:** Nuoret haluavat, että heidän äänensä ja mielipiteensä otetaan vakavasti ja että heillä on konkreettisia mahdollisuuksia vaikuttaa päätösten tekoon. Oppilaskunnille toivotaan enemmän päätösvaltaa.
- **Suora vuoropuhelu päättäjien kanssa:** Nuoret toivovat, että päättäjät juttelisivat suoraan heidän kanssaan esimerkiksi kouluvierailujen tai erilaisten tilaisuuksien kautta. Tämä auttaisi heitä ilmaisemaan ajatuksiaan ja tuntemaan itsensä tärkeiksi.
- **Mielenterveys ja turvallisuus:** Nuoret painottavat mielenterveyspalveluiden saatavuutta ja kiusaamiseen puuttumista. He toivovat säännöllisiä mielenterveystarkastuksia ja tehokkaita toimia kiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseksi.
- **Koulun olosuhteet ja vapaa-ajan mahdollisuudet:** Nuoret haluavat parannuksia kouluruokaan ja koulun puhtaanapitoon. He kokevat, että näihin asioihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Nuoret toivovat esimerkiksi nuorisotiloja, jotka olisivat avoimina iltaisin.
- **Tiedon saavutettavuus ja vaikuttamisen tärkeys:** Nuoret toivovat enemmän tietoa vaikuttamismahdollisuuksista ja kansalaisoikeuksista, erityisesti sosiaalisen median kautta. He haluavat, että myös niiden ääni kuuluu, joilla ei ole äänioikeutta.
- **Luottamus ja oikeudenmukaisuus:** Nuoret toivovat, että päättäjät pitäisivät vaalilupauksensa ja kohtelisivat kaikkia kunnioittavasti. Päätöksenteossa tulisi kuunnella myös lasten ja nuorten mielipiteitä. Lisäksi nuoret toivovat, että vammaisten ääni kuuluisi paremmin yhteiskunnassa.
- **Äänestämisen tärkeys:** Nuoret korostavat, että on tärkeää löytää oikeat kanavat, joilla aktiivoida nuoria äänestämään ja osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Monille nuorille ei ole selvää, mistä eri vaaleissa äänestetään. Vaalipaneeleissa ja muussa vaaliviestinnässä pitäisi olla enemmän nuoria koskettavia aiheita.

Palautetta Erätauko-menetelmästä

Erätauko-menetelmä koettiin toimivaksi, kunhan tilanne ei ole liian virallinen ja termit avataan konkreettisten esimerkkien kautta. Nuoret pitivät Erätauko-menetelmästä ja toivoivat, että sitä käytettäisiin laajemmin eri aiheita käsitellessä. He kokivat tulleen kuulluksi ja että keskustelu oli merkityksellistä. Osa ryhmistä ei ehkä täysin pystynyt hyödyntämään menetelmän potentiaalia, mutta nuoret kokivat olevansa tärkeässä tilaisuudessa ja että heidän ajatuksiaan haluttiin kuulla.